

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

С.Л. Тігіпко, Національний банк України

Сучасна інституціональна побудова світового фінансового ринку являє собою сукупність фінансово-кредитних установ, які здійснюють рух фінансового капіталу. До ринку мають доступ не тільки фінансові посередники, а й інвестори, приватні національні та транснаціональні фірми і банки, фондові біржі, фінансові інститути, уряди. Як позичальники на ринку позикових капіталів виступає достатньо обмежене коло суб'єктів, на відміну від національних ринків, де діють як великі суб'єкти, так і менш масштабні кредитори і позичальники.

Глобальна фінансова криза дала привід для надзвичайно актуальних міркувань над причинами потенційних зрушень рівноваги та фінансово-економічної нестабільності у світі. Особливо гостро ця проблема постає для національної економіки трансформаційного типу, зокрема це стосується і банківської системи України. З цього приводу слід зазначити, що одним із напрямків забезпечення стабільного розвитку банківської системи, яка в свою чергу впливає на економічне зростання в країні, виступає її глобальна інтеграція у світовий фінансовий ринок.

У сучасній світовій економічній науці поняття “глобалізація” вперше використав у 1981 р. Дж. Маклін [4]. Е.С. Наухович визначає глобалізацію не тільки як зближення країн, їх взаємопов'язаний розвиток, а як якісно новий ступінь інтернаціоналізації чинників виробництва, світових ринків капіталу, людської сили, загальносвітового науково-інформаційного простору [3].

На думку Б.В. Губського [1], глобалізація як процес розвивається під впливом сукупності чинників, серед яких слід виділити декілька найбільш значущих: геополітичні та гео економічні трансформації, пов'язані з розпадом соціалістичної системи господарювання, в результаті чого значно посилилася політична і ринкова уніфікація сучасного світу; науково-технологічні досягнення, особливо в галузі інформаційно-комунікаційних систем.

В умовах глобалізаційного процесу, суть якого полягає за визначенням секретаріату ЮНКТАД, у “зростанні обсягів міжнародних торговельних, фінансових, інвестиційних потоків при їх зростаючому взаємозв'язку”, розвиток усіх сфер економічного життя все більш визначається дією не національних і регіональних, а загальносвітових чинників. Глобалізація супроводжується дерегулюванням банківської діяльності і лібералізацією фінансових ринків. З позиції дерегулювання зникають інституційні розмежування між різними видами банківської і фінансової діяльності: комерційної, інвестиційної, страхової. В результаті банки змушені конкурувати одночасно в багатьох сегментах фінансового ринку.

Лібералізація фінансової сфери означає скасування обмежень для входу нерезидентів на національні ринки. Вона відкриває простір для розвитку іноземної філіальної мережі банків і формування міжнародного банківського бізнесу, що підвищує конкурентну боротьбу при одночасній консолідації банківського капіталу. В банківській сфері збільшується кількість злиттів і

поглинань, розширюються форми кооперації банків між собою і небанківськими кредитно-фінансовими інститутами. З метою утримання конкурентної позиції банки вступають у стратегічні альянси, консорціуми, здійснюють синдиковане кредитування.

Слід зазначити, що в умовах глобальної інтеграції банківської системи у світовий фінансовий ринок розвинуті країни шукають можливості для ефективного розміщення капіталів, а країни з трансформаційною економікою потребують капіталів для розвитку. Дефіцит капіталу внаслідок недостатніх внутрішніх накопичень є значним. Щорічні потреби країн з трансформаційною економікою складають 200-300 млрд. дол. США. Лише Україна для забезпечення своїх першочергових потреб розвитку потребує 40-50 млрд. дол. США іноземних капіталів. Світові заощадження здатні задовольнити ці потреби [2].

Характер сучасних світових ринків, на наш погляд, досить повно розкриває концепція економічної глобалізації, відома під назвою “Модель Центр-Периферія”. Це пояснюється тим, що фінансові ринки входять до складу глобальних ринків і разом з іншими формують єдиний господарський простір. Суть концепції полягає в тому, що у глобальній економіці сформувалася і жорстко витримується ієрархія країн, їх поділ на Центр і Периферію, а також в тому, що між країнами-учасницями світового господарства існує нерівноправність економічних відносин. Характерною рисою фінансової глобалізації є фінансове домінування невеличкої групи донорів, їхня фактична монополія на фінансові ресурси та контроль за фінансовими потоками у світовому просторі (табл. 1).

Таким чином, надходження капіталів на світову периферію є незадовільним як за обсягами, так і за ціною. Помітно збільшився розмір спреду за операціями, які надаються позичальникам у країнах Центру та Периферії, після світової фінансової кризи 1997-1999 років.

Негативний вплив фінансової глобалізації виявляється у виникненні систематичних банківських криз, які охоплюють усі країни і супроводжуються валютною кризою, борговою кризою, обвалами й паніками на світових фондових біржах. Так, криза 1994-1995 років вразила Мексику й Аргентину, Гонконгська криза 1997 року відразу перекинулася на Таїланд, Малайзію, Південну Корею, Індонезію та Філіппіни, пізніше на Росію, Білорусь та Україну. В цей час девальвація гривні сягнула 40 %. Від більших втрат країну врятувала слабка інтеграція у світові фінансові ринки.

Таблиця 1

**Міжнародний рух приватного банківського капіталу
у II кварталі 2001 р., млрд. дол. США**

Країна	Залучення	Надання
США	1358,443	451,872
Великобританія	1145,113	564,872
Німеччина	711,113	1569,893
Японія	387,063	969,425

Швейцарія	374,745	489,826
Франція	453,704	636,221
Італія	432,704	219,467

У багатьох країнах, де мали місце банківські кризи, спостерігалось погіршення стану зовнішньої торгівлі. За даними Світового банку, у вибірці із 29 країн за декілька років до системної кризи умови торгівлі характеризувалися тенденцією погіршення. Передкризове падіння обсягів зовнішньої торгівлі в цих країнах сягало 17 %.

Як свідчить світовий досвід, для подолання системної банківської кризи необхідна державна участь у реструктуризації банківської системи. При цьому можуть застосовуватися різні інструменти: підтримка ліквідності “кредитора в останній інстанції”, помірне зниження обов’язкових резервних вимог, диференційований підхід при встановленні економічних нормативів, перехід проблемного банку під управління спеціалізованого інституту щодо реструктуризації; рекапіталізація соціально значущих банківських установ.

Слід зазначити, що в останній час проблема негативних наслідків глобалізації для банківської системи, економіки і соціальної сфери окремих країн обговорюється все більш активно. Стосовно цього питання існують різні думки, але в цілому вважається, що ступінь відкритості національних економік повинен відповідати рівню розвитку їх банківських систем та якості функціонування інститутів внутрішнього регулювання. З поглибленням рівня глобалізації та зростанням загальної нестабільності ринків рівень ризиків банківських установ зростає. Це викликає потребу у відповідному прийнятті на національному і міжнародному рівнях комплексу заходів законодавчого та інституційного характеру щодо запобігання та подолання наслідків системних банківських криз.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити наступні висновки щодо чинників і тенденцій глобальної інтеграції банківської системи у світовий фінансовий ринок.

Банки визначають свої стратегії розвитку, тактики та захисту від ризиків з урахуванням не лише стану національної економіки, а й змін в економічній ситуації у світі.

Характер змін у банківській діяльності, які обумовлені процесом глобалізації світової економіки, полягає в тому, що нефінансовий сектор економіки, фінансова та банківська системи стають більш уніфікованими. При цьому слід враховувати той факт, що якщо фінансово-банківська система країни служить для акумулювання та перерозподілу фінансових ресурсів між галузями на національному рівні, то міжнародний ринок капіталів перетворюється в самостійний чинник розвитку світової економіки.

Зростаюча експансія банків, корпорацій, фондів на світовому ринку капіталу, особливо на фондовому ринку, в секторі прямих капіталовкладень, здійснює все більший вплив на національну економічну грошову політику.

Національна економіка не може бути повністю закритою від іноземного капіталу і виробництва. Зростає кількість банківських філій за кордоном, що призводить до посилення конкуренції між банками, а також питома вага

міжнародних операцій в загальному обсягу банківських операцій. У свою чергу, це пов'язано з необхідністю вдосконалення стратегії міжнародного маркетингу.

Зростання в економіці наукомістких галузей призводить до того, що інвестування та кредитування їх має все більш низьку прибутковість.

Банки приділяють значну увагу рівню інформаційного та комп'ютерного забезпечення, кількості і якості інформаційних послуг як важливому чиннику конкурентоспроможності на ринку банківських послуг.

Список літератури

1. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. – К.: Наукова думка, 1998.
2. Майєр Д., Оленович Д. Міжнародне середовище бізнесу. Конкуренція та регулювання у глобальній економіці: Пер. з англ. – К.: Либідь, 2002. – С. 207-208.
3. Наухович Э.С. Глобализация, инфляция и стратегия международных корпораций / В сборнике “Корпоративное строительство и роль ФПГ в подъеме экономики России”. – Круглый стол 16 ноября 1998 г. Изд. Фин. академии. – М., 1999. – Ч. 1. – 180 с.
4. Scholte J.A. Beyond the Buzzworld: Towards a Critical Theory of Globalization. Kofman E., Yongs G. (Eds). – London, 1998.

Тігіпко С.Л. Вплив глобалізації світового фінансового ринку на розвиток банківської системи України / С.Л. Тігіпко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. - Суми: УАБС НБУ, 2004. - Т. 10. - С. 7-11.